

Broedende Zeearenden *Haliaeetus albicilla* in Nederland in 2023

Stef van Rijn, Andrea van den Berg, Peter de Boer, Jasja Dekker, Symen Deuzeman, Romke Kleefstra & Dirk van Straalen

Het afgelopen broedseizoen trok de positieve ontwikkeling van de Zeearend in Nederland door met een toename van het aantal nesthoudende paren en van het aantal uitvliegende jongen. Dit artikel geeft een overzicht van de bezette nesten en het broedsucces van Zeearenden in Nederland in 2023.

Broedgevallen

Gegevens van nestlocaties zijn bijgehouden door de Werkgroep Zeearend Nederland, in samenwerking met terreinbeherende organisaties en vele waarnemers. Uit zichtwaarnemingen is afgeleid welke nesten door gevestigde paren in gebruik (bezet) waren en op welke daarvan met zekerheid werd gebroed. Alleen nesten waarop vogels in broedhouding zijn waargenomen of waar met zekerheid sprake was van eileg worden als een broedgeval gekwalificeerd. Bezette nesten waarvan niet bekend of onzeker is of vogels tot broeden kwamen, vallen onder de noemer ‘niet broedend waargenomen’. Dat wil niet altijd zeggen dat deze paren geen eieren produceerden. In principe kunnen nesten in de vroege broedfase zijn mislukt zonder dat broeden werd geregistreerd. Ook zijn er paren die wel een territorium met nest bezetten, maar zeker niet tot broeden kwamen (bijvoorbeeld: nest werd niet opgebouwd, nimmer broedende adult op nest aanwezig, aanzet tot bouw nieuw nest in nieuw territorium, al dan niet in combinatie met goede waarnemingen).

Nest- en ringonderzoek

Van een deel van de nesten is in samenwerking met terreinbeherende instanties eenmalig een nestbezoek uitgevoerd voor ringonderzoek. Nestbezoeken zijn altijd gedaan in de latere jongenfase, bij een jongenleeftijd van 4-8 weken. De nestjongen werden gemeten, gewogen en geringd, zowel met een oranje metalen ring van het Vogeltrekstation als met een zwarte metalen kleuring met inscriptie (ringcode). Verzamelde biometrische gegevens betroffen gewicht (conditiemaat), vleugellengte (leeftijdsmaat) en tarsus-index (geslachtsbepaling) (van Rijn *et al.* 2019).

Aantallen en verspreiding

In 2023 werden 36 territoria met bezette nesten geregistreerd. Dat is een flinke toename ten opzichte van 2021 (22 nesten) en 2022 (30 nesten) (van Rijn *et al.* 2023). Ten minste 32 paren kwamen tot broeden, waarvan er 26 succesvol jongen grootbrachten. De meeste paren zijn momenteel gevestigd in Noord-Nederland (12) en in de omgeving van Flevoland met de Randmeren (12). De rest nestelde in de Delta (7) en het rivierengebied (5). In de Oostvaardersplassen vestigde zich voor het eerst een

tweede paar (Tabel 1). In een Flevolands bos buiten de Oostvaardersplassen bouwde een paar een nest nadat het nest van het tweede paar uit de Oostvaardersplassen was uitgevallen. We gaan ervan uit dat het hier daadwerkelijk ging om het tweede paar uit de Oostvaardersplassen; het is daarom niet apart opgenomen in Tabel 1.

Broedsucces

Bij vier bezette nesten werd geen broedende vogel waargenomen. Hiervan viel het tweede nest uit de Oostvaardersplassen, nadat het al was scheefgezakt, uit de boom, staakte het paar van het Paterswoldsemeer de nestbouw voordat het nest klaar was, verliet het paar in Midden-Drenthe rond 20 maart het nest (mogelijk door verstoring door mensen) en vestigde zich het paar uit de Millingerwaard te laat (deze gingen pas in maart met nestbouw aan de slag). Zulke pogingen zijn doorgaans een aanzet tot een definitieve vestiging met eileg in het jaar volgend op het jaar dat voor het eerst nestbouw was vastgesteld, zoals we in voorgaande jaren op diverse locaties hebben meegemaakt. Van het paar in de Millingerwaard betreft het mannetje de zendervogel uit Spijk-Bremerberg (Flevoland) uit 2019 die een paarband aanging met een 4de kalenderjaar vrouwtje van de Hellegatsplaten. Op basis van de zendergegevens bleek dat het mannetje pas op 8 februari 2023 in dit territorium was opgedoken.

Van de 32 paren die tot broeden kwamen, kregen de paren van de nesten van het Sneekermeergebied, Eemmeer en Krammer-Volkerak geen jongen. Het nest van het Sneekermeergebied mislukte om onduidelijke redenen in de eifase, waarbij verstoring door menselijke aanwezigheid (recreatie) niet is uitgesloten. Bij het nest in het Eemmeer was tot 25 april nog sprake van prooiaanvoer, maar tijdens de nestcontrole op 3 juni werd vastgesteld dat er geen jongen waren geweest. De oorzaak van mislukking kon op basis van de waarnemingen niet worden bepaald. Het paar uit het Krammer-Volkerak deed pogingen op drie verschillende nesten waardoor pas op 1 april met broeden werd gestart. Op 30 april verbleef gedurende minimaal 12 uur een sportvisser bij het nest waardoor de vogels het nest verlieten. Vervolging van de sportvisser leidde tot een boete van 500 euro. De nesten uit ZW-Friesland, Zwarte Meer-oost en Zuid-Veluwe mislukten in de jongenfase, alle door onbekende oorzaak. Het gestorven jong van de Zuid-Veluwe zag er ogenschijnlijk gezond uit maar was te ver in staat van ontbinding om op vogelgriepvirus te kunnen worden getest. Van het nest van Zwarte Meer-west stierf één van de twee jongen in het nest door onbekende oorzaak. In het IJmeer verdween één van de twee jongen direct na uitvliegen. De sterfte van de jongen van de mislukte nesten en nesten met partiële sterfte was met 6 à 7 individuen grofweg net zo omvangrijk als in 2022 (toen in totaal 8 individuen, mogelijk het gevolg van vogelgriep), maar over sterfteoorzaken is verder niets bekend.

Van de 26 succesvolle broedparen vlogen 10x 1, 14x 2 en 2x 3 jongen uit, samen 44 individuen, ofwel 1.2 jongen per nest en 1.7 jongen per geslaagd broedgeval (Tabel 1). Daarmee vlogen er tweemaal zoveel jongen uit als in 2022. Er werden 24 jongen gekleuringd, en wel van de volgende nesten: Lauwersmeer-Oost, Fochteloërveen, Zwarte Meer-west, Vollenhovermeer, Veluwemeer, Nijkerkernauw, Oostvaardersplassen-1, Dordtse Biesbosch, Brabantse Biesbosch, Haringvliet, Hellegatsplaten, Markiezaat, Noord-Veluwe, Waal-Betuwe en Waal-oost.

Tabel 1. Broedsucces van Nederlandse zeearendparen in 2023. *Nest occupation and reproductive success of White-tailed Eagles breeding in The Netherlands in 2023.*

Regio <i>Region</i>	Gebied <i>Site</i>	Broeden <i>Bred</i>	Jong <i>Chick</i>	Vliegvlug <i>Fledged</i>
Noord-Nederland	Oost-Groningen	Ja	2	2
	Lauwersmeer-West	Ja	1	1
	Lauwersmeer-Oost	Ja	1	1
	Zuidlaardermeer	Ja	2	2
	Makkumer Noordwaard	Ja	3	3
	Alde Feanen	Ja	2	2
	ZW-Friesland	Ja	?	0
	Fluessen	Ja	3	3
	Sneekermeer	Ja	0	0
	Fochteloërveen	Ja	1	1
	Midden-Drenthe	Nee	-	-
Paterswoldsemeer	Nee	-	-	
Flevoland en Randmeren	Zwarte Meer-oost	Ja	2	0
	Zwarte Meer-west	Ja	2	1
	IJsselmonding	Ja	2	2
	Veluwemeer	Ja	2	2
	Oostvaardersplassen-1	Ja	2	2
	Oostvaardersplassen-2	Nee	-	-
	Lepelaarplassen	Ja	1	1
	IJmeer	Ja	2	1
	Eemmeer	Ja	0	0
	Nijkerkernauw	Ja	1	1
Rivierengebied	Drontermeer	Ja	2	2
	Vollenhovermeer	Ja	1	1
	Zuid-Veluwe	Ja	1	0
	Noord-Veluwe	Ja	2	2
	Waal-Betuwe	Ja	2	2
	Waal-Oost	Ja	1	1
Deltagebied	Waal-Millingerwaard	Nee	0	0
	Brabantse Biesbosch	Ja	2	2
	Dordtse Biesbosch	Ja	1	1
	Haringvliet	Ja	2	2
	Krammer-Volkerak	Ja	0	0
	Hellegatsplaten	Ja	2	2
	Grevelingen	Ja	2	2
Markiezaat	Ja	2	2	

Perspectief

In 2023 nam het aantal bezette nesten van Zeearenden in Nederland opnieuw toe. In het voorjaar van 2023 waren er geen zware voorjaarsstormen, die anders voor schade aan, of uitval van, nesten hadden kunnen zorgen. Wel hadden we op 5 juli één van de zwaarste zomerstormen in 50 jaar (storm Poly). Deze storm had echter geen uitval van nesten tot gevolg en voor zover we konden nagaan was er evenmin sterfte onder de jongen (bijvoorbeeld als gevolg van uitwaaien). Mede hierdoor was het broedsucces hoger dan in eerdere jaren.

De toename was net als de afgelopen jaren het gevolg van expansie in Noord-Nederland en in de omgeving van Flevoland met de Randmeren. Het paar uit het Zwarte Meer-west bouwde een nest op 40 m hoogte in een hoogspanningsmast waarop succesvol werd gebroed (Foto 1). Voor zover was na te gaan is dit het eerste broedgeval van Europese Zeearenden in een hoogspanningsmast. Daarnaast begon, zoals eerder voorspeld, een eerste voorzichtige toename in het rivierengebied. De groei van de Nederlandse broedpopulatie in 2006-2023 was exponentieel ($y = 0.7773e^{0.2171x}$, $R^2=0.98$) Het aantal in Nederland geboren jongen nam door deze groei steeds sneller toe. Daarom verwachten we dat de Nederlandse broedpopulatie de komende jaren verder zal toenemen en waarschijnlijk ook als bron gaat functioneren voor nieuwe gebieden in het buitenland, zoals Frankrijk, België en West-Duitsland (zie ook Schwinum *et al.* 2017). Omgekeerd was dat al het geval (van Duitsland naar Nederland; Struwe-Juhl & Grünkorn 2007).

Foto 1. Zeearendnest van Zwarte Meer-west in hoogspanningsmast, 3 juni 2023 (Foto: Jacques van der Ploeg). *White-tailed Eagle nest Zwarte Meer-west in a high-voltage pylon , 3 June 2023.*

Uit ringwaarnemingen blijkt dat nieuwe paren steeds vaker werden gevormd uit Nederlandse rekrutering. De reproductie was in 2023 met 1.2 jongen per nest fors hoger dan in 2022 (toen 0.7 jong/nest); ook de reproductie per geslaagd broedgeval was beter (1.7 tegen 1.5 jongen/nest; van Rijn *et al.* 2023). Door de jaarlijkse aanwas van jongen (in 2006-2023 zijn er al 186 uitgevlogen jongen) zal in de komende jaren het aantal vogels in de geslachtsrijpe leeftijdsklasse verder toenemen, waarmee de kans op instroom in de Nederlandse broedpopulatie verder zal stijgen.

Dank

Alle waarnemers en terreinbeherende instanties die betrokken waren bij de broedgevallen in 2023 worden bedankt voor het delen van informatie en voor de mogelijkheid om nest- en ringonderzoek te doen. Speciale dank aan de klimmers die de nestbomen voor hun rekening namen.

Summary

Rijn S. van, van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., Kleefstra R. & van Straalen D. 2024. Breeding White-tailed Eagles *Haliaeetus albicilla* in The Netherlands in 2023. De Takkeling 32: 68-72.

In 2023 36 pairs of White-tailed Eagles occupied a territory with nest in The Netherlands (compared to 30 nests in 2022, and 22 nests in 2021). The majority of pairs settled in/near wetlands in the northern Netherlands (12 pairs) and central Netherlands (district Flevoland, 12 pairs). At least 32 pairs commenced egg-laying. Twenty-six pairs were successful, raising a total of 44 fledglings, of which 24 were colour-ringed. A pair in the western part of lake Zwarte Meer built a nest at a height of 40 m in a high-voltage pylon on which breeding was successful. As far as known, this is the first case of breeding White-tailed Eagles in a high-voltage pylon in Europe. Between 2006 (first breeding case) and 2023, a total of 186 young have fledged, which to a large extent were responsible for the subsequent increase in number of breeding pairs in The Netherlands (as evident from colour-ringed individuals and tracking via senders).

Literatuur

- Rijn S. van, van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., van Straalen D. & Kleefstra R. 2019. Broedende Zeearenden in Nederland in 2006-2018. *Limosa* 92: 3-15.
- Rijn S., van den Berg A., de Boer P., Dekker J., Deuzeman S., Kleefstra R. & van Straalen D. 2023. Broedende Zeearenden *Haliaeetus albicilla* in Nederland in 2022. *De Takkeling* 31: 55-60.
- Schwinum I., Jöbges M.M. & Krüßmann S. 2017. Erfolgreiche Ansiedlung und Reproduktion des Seeadlers *Haliaeetus albicilla* in 2017 in Nordrhein-Westfalen. *Charadrius* 55: 155-161.
- Struwe-Juhl B. & Grünkorn T. 2007. Ergebnisse der Farbberingung von Seeadlern *Haliaeetus albicilla* in Schleswig-Holstein mit Angaben zu Ortstreue, Umsiedlung, Dispersion, Geschlechtsreife, Altersstruktur und Geschwisterverpaarung. *Vogelwelt* 128: 117-129.

Adres: Werkgroep Zeearend Nederland, info@werkgroepzeearend.nl